Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

* सूचना : खालील परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे –

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२–१८)

१) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
२) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७–२०१३)

१) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
२) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१–१५)

१) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
२) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००–१७)

१) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
२) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

१) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
२) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
५) अधिव्याख्याता
६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी

१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
२) वाक्यरचना
३) व्याकरण
४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
५) उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी

6) Common Vocabulary
7) Sentence structure
8) Grammar
9) Use of Idioms and phrases & their meaning
10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान

११) महाराष्ट्राचा इतिहास
१२) महाराष्ट्राचा भूगोल
१३) गणित
१४) बुद्धिमत्ता चाचणी
१५) चालू घडामोडी – जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.

१६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
१७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
१८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
१९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५

Study CIRCLE

२०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
२१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
२२) मानवी हक्क आयोग
२३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक - २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या /१५**

(१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या/१५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश /५०**

(२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ /५
(३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ /५
(४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ /५
(५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ /५
(६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ /५
(७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ /५
(८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ /५
(९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ /५
(१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ /५
(११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका /५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

(१२) महिला व बालविकास विभागाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना/१५
(१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८/५
(१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना /१५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

१) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
२) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
३) **भारत व महाराष्ट्र** - राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबींशी निगडीत मुद्दे -**
   १) नियोजन
   २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
   ३) वृद्धी व विकास
   ४) रोजगार
   ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

७) **क्रीडा –** आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धामध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धामधील विविध्ध बाबी व उद्‌भवणारी परिस्थिती

८) **बुद्धिमत्ता चाचणी –** अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

१) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट–अ

२) समाजकल्याण अधिकारी, गट–ब

३) गृहप्रमुख, गट–ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) समाजकल्याण –

१) **समाजकार्य –** इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र

२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्व विकास –** व्यक्तिमत्व व सामाजिकरण

३) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना –** कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे

४) **समाजकल्याण प्रशासन –** राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.

५) **सामाजिक सुरक्षा कायदे –** (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)

६) **सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका** व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) सामान्य अध्ययन –

७) इतिहास

८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण

९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन

१०) अर्थव्यवस्था

११) विज्ञान

१२) चालू घडामोडी

(३) गृहप्रमुख पद –

१३) अध्यापन अभियोग्यता

१४) संशोधन अभियोग्यता

१५) वाचन आकलन, आधारसामग्री अर्थउकल

१६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

१७) उच्च शिक्षण पद्धती

१८) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

१९) प्रशासकीय नियम व सुविधा – वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्त्व, शिस्तपालन

२०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) बुद्धिमापन विषयक प्रश्न –

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते –

१) **इतिहास –** भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
२) **भूगोल –** महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
३) **राजकीय व्यवस्था –** राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था**
५) **सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान**
६) **राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी**
७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण**
८) **बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित**
९) **मराठी –** सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
१०) **इंग्रजी –** Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension

११) **समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका**
१२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास –** मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
१३) **बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास**
१४) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना**
१५) **महिला व बालविकास विभागाच्या योजना**
१६) **एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना**
१७) **समाजकल्याण प्रशासन –** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
१८) **शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग –** केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग , राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
१९) **शासनाशी संबंधित निवडक कायदे –** पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
२०) **गृहविज्ञान –** पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

२१) **अध्यापन अभियोग्यता**
२२) **क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण**
२३) **उच्च शिक्षण पद्धती**
२४) **माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान**
२५) **संप्रेषण**
२६) **संशोधन अभियोग्यता**
२७) **आधारसामग्री अर्थउकल**

* *महत्त्वाची सूचना : वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.*

महत्त्वाचे मुद्दे

(१) **इतिहास** – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह

(२) **भूगोल** – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

(३) **राजकीय व्यवस्था** – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज

(४) **भारतीय अर्थव्यवस्था** – पुढील बाबीशी निगडीत मुद्दे – नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

(५) **सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान**

(६) **राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी** – राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण** – लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना

(८) **बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित** – अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(९) **मराठी** – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(१०) **इंग्रजी** – Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage

(११) **समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका**

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
२) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
३) सामाजिक अर्थशास्त्र
४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास –**

१) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
२) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम – सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण –**

१) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
२) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
४) विशेष गरजा असलेली बालके – मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
५) धोका असलेली बालके – बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

१) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
२) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
३) मानसिक व बौद्धिक विकास – बुद्ध्यांक, भावनांक
४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
५) बाल संगोपन
६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास – नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
७) बाल्यावस्थेतील व पौगंडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

१) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
२) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप – सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

१) **महिला धोरण २००१**
२) **महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना** – मनोधैर्य
३) **लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण** – माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना
४) **शैक्षणिक उपक्रम –** मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना , सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती
५) **आरोग्यविषयक योजना –** जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम
६) **महिला आर्थिक सक्षमीकरण–** महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

१) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी
२) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा
३) पूरक पोषण आहार
४) लसीकरण – ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३–६ वर्षाची बालके
५) आरोग्य तपासणी
६) संदर्भ आरोग्य सेवा
७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण
८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण
९) आरोग्य व स्वच्छता
१०) गर्भवती व स्तनदामाता– टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतनाशक गोळ्या
११) वाढीवर देखरेख – हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी
१२) जीवन कौशल्य – १५ ते ४५ वर्षाच्या महिला
१३) व्यवसायिक प्रशिक्षण –११ ते १८ वर्षाच्या किशोरी
१४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे
१५) बाल संगोपन योजना

(१७) समाजकल्याण प्रशासन

१) सामाजिक न्याय खाते – रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये
२) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था – रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे
३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा – कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी
४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

१) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा
२) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी
३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग –

१) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग
२) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
३) राज्य महिला आयोग
४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

*** केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**

१) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
२) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
३) आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी

* राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
  १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
  २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
  ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
  ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
  ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
* राज्य महिला आयोग
  १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
  २) राज्य महिला आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
  ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
* महिला आर्थिक विकास महामंडळ
  १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ – रचना, कार्ये, कामगिरी
  २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान

(१९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे

१) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
२) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

* पेपर –१ मधील महत्त्वाचे कायदे
  १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
  २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
  ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
  ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४

* महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
  १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
  २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
  ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
  ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
  ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५
  ६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध – पॉस्को, शक्ती कायदा
  ७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

* सामाजिक सुरक्षा कायदे
  १) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* **महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८**
    १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
    २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
    ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
    ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
    ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* **प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे**
    १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
    २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम ,१९७९
    ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
    ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
    ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
    ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
    ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
    ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
    ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
    १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

१) पोषक आहाराचे मूलघटक
२) पोषक आहार विषयक जीव–रसायनशास्त्र
३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
४) सार्वजनिक पोषक आहार
५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

१) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
२) अध्ययनकर्त्यांची वैशिष्ट्ये
३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
४) अध्यापनाच्या पद्धती
५) अध्यापन साधने
६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण

१) क्रीडाशास्त्र
२) शारीरिक शिक्षण
३) क्रीडा मानसशास्त्र
४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन – प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
५) क्रीडा व्यवस्थापन – क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन, क्रीडा स्पर्धादरम्यान उदभवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

१) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
२) औपचारिक व दूरशिक्षण
३) व्यावसायिक / तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

१) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान – अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
२) सर्वसाधारण संक्षिप्त रुपे व परिभाषा
३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

१) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
२) संप्रेषणाचे प्रकार
३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

१) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
२) संशोधनाचे टप्पे
३) संशोधनाच्या पद्धती,संशोधनाचे नीतिशास्त्र
४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

१) आधारसामग्रीचे स्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
२) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी, तालुका क्रीडा अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्तमागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

१) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
२) औपचारिक व दूरशिक्षण
३) व्यावसायिक /तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
४) मूल्य आधारित शिक्षण

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२-१८)

१) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
२) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा,२० जून २००४
४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २४ जानेवारी २०१६
८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २३ डिसेंबर २०१८

१) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना

१) विद्यापीठ शिक्षण आयोगाला (१९४८) .... या नावाने ओळखले जाते.
१) कोठारी आयोग २) मुदलीयार आयोग
३) राधाकृष्णन आयोग ४) कलकत्ता विद्यापीठ आयोग

२) सर्व विद्याशाखांमधील संशोधनास सहाय्य व प्रोत्साहन देण्यासाठी संशोधन छात्रवृत्ती आणि शिक्षक छात्रवृत्तीची योजना सुरू करणारी संस्था कोणती ?
१) एन. सी. ई. आर. टी. २) सी. ए. एस. ई.
३) एन. सी. टी. ई. ४) यु. जी. सी.

३) विद्यापीठे व महाविद्यालये यांचे गुणात्मक मूल्यांकन करणारी संस्था कोणती ?
१) नॅक २) यू.जी.सी.
३) मनुष्यबळ विकास मंत्रालय ४) उच्च शिक्षण विभाग

४) कोणत्याही स्वरूपाच्या शिक्षण पद्धतीत, तसेच कोणत्याही विषयाच्या शिक्षणात, व्यक्तीची .... गुंतवणूक होणे, अत्यावश्यक आहे.

१) बोधात्मक २) भावात्मक ३) समग्र ४) शारीरिक

२) अनौपचारिक व दूरशिक्षण

१) भारतात इंदिरा गांधी मुक्त विद्यापीठ .... मध्ये दिल्ली येथे स्थापन करण्यात आले.

१) १९८५ २) १९९५ ३) १९७६ ४) १९७५

२) केंद्र शासनाने अनौपचारिक शिक्षणावर भर देण्यासाठी इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठाची स्थापना कधी केली ?

१) ऑगस्ट १९८१ २) सप्टेंबर १९८५ ३) जानेवारी १९७५ ४) नोव्हेंबर १९९१

३) दूरस्थ शिक्षणाची वैशिष्ट्ये कोणती ?

अ) दूरस्थ शिक्षणामध्ये एखादी संस्था / यंत्रणा कार्यान्वित असते.

ब) शिक्षक व विद्यार्थी यांना एकत्रित आणण्यासाठी माध्यमांचा उपयोग केला जातो.

क) दोन्ही बाजूंनी संप्रेषण होण्यासाठी साधने पुरविली जातात.

ड) अध्ययन हे सामूहिक स्वरूपात न होता व्यक्तिगत स्वरूपात होते.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

१) (अ) आणि (ब) २)(ब) आणि (क) ३) (क) आणि (ड) ४) वरील सर्व

४) दूरस्थ शिक्षण संस्थेमध्ये औपचारिक शिक्षण संस्थांच्या तुलनेत, मूल्यमापन प्रक्रियेत ....

१) ताठरता असते. २) अधिक लवचीकपणा असते

३) पूर्णत: व्यक्तीनिष्ठता असते. ४) फारसा फरक नसतो.

५) अनौपचारिक शिक्षणाबाबत योग्य विधान शोधा.

अ) ६ ते १४ वयोगटातील मुलांना शिक्षणाचा लाभ मिळाला नाही अशांसाठी अनौपचारिक शिक्षण.

ब) औपचारिक शिक्षणपद्धती हून वेगळी, परंतु हेतू पूर्ण करणारी आहे.

क) कुटुंब, शेजारी, नातेवाईक, या सारख्या व्यक्ती/संस्थांकडून शिक्षण दिले जाते.

ड) अनौपचारिक शिक्षणपद्धतीत कालावधी, अभ्यासक्रम व शिक्षण साहित्य यांना अवाजवी महत्त्व असते.

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ बरोबर २) अ व ब बरोबर ३) अ, ब, क बरोबर ४) फक्त ड बरोबर

६) वर्धा शिक्षण योजना म्हणजेच .... होय.

१) सार्जंट योजना २) मूलोद्योगी शिक्षण योजना ३) निरंतर शिक्षण योजना ४) प्रौढ शिक्षण योजना

३) व्यावसायिक /तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण

१) ऑगस्ट २००९ पर्यंत महाराष्ट्र राज्यात महिलांसाठी .... औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (ITI) स्थापन करण्यात आल्या होत्या.

१) २० २) २२ ३) १८ ४) १५

२) पुणे येथील लष्करी अभियांत्रिकी महाविद्यालय (सीएमई) कोणत्या विद्यापीठाशी संलग्न आहे ?
१) पुणे विद्यापीठ, पुणे
२) मुंबई विद्यापीठ, मुंबई
३) जवाहरलाल नेहरू विद्यापीठ, नवी दिल्ली
३) संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

३) तंत्रज्ञानी व व्यावसायिक शिक्षणाचे योग्य व्यवस्थापन आणि अपेक्षित प्रगतीसाठी रेड्डी समितीने राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणामध्ये प्रस्तावित .... या संस्थेच्या नियमांमध्ये आवश्यक ते संशोधन करण्याची सूचना दिली.
१) भारतीय शिक्षण सेवा संस्था
२) जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था
३) अखिल भारतीय तंत्रज्ञान शिक्षण परिषद
४) दि सेंट्रल इन्स्टिट्यूट ऑफ एज्युकेशन टेक्नॉलॉजी

४) तांत्रिक शिक्षण संचालनालयांचे प्रमुख .... असतात.
१) उच्च शिक्षण मंत्री
२) राज्य शिक्षण मंत्री
३) तांत्रिक शिक्षण सचिव
४) तांत्रिक शिक्षण संचालक

४) शिक्षण प्रशासन

१) एन.सी.टी.ई. (N.C.T.E.) ची चार प्रादेशिक कार्यालये .... येथे आहेत.
१) भोपाळ, म्हैसूर, भुवनेश्वर आणि अजमेर
२) बंगलोर, भोपाळ, भुवनेश्वर आणि जयपूर
३) भुवनेश्वर, जयपूर, भोपाळ आणि अजमेर
४) म्हैसूर, अजमेर, जयपूर आणि बंगलोर

२) क्षेत्रिक शिक्षण संस्था (R.I.E.) खालील ठिकाणी आहेत.
१) अजमेर, जयपूर, भुवनेश्वर व म्हैसूर
२) भोपाळ, बंगलोर, म्हैसूर व अजमेर
३) अजमेर, भोपाळ, भुवनेश्वर व म्हैसूर
४) भुवनेश्वर, अजमेर, भोपाळ व जयपूर

३) ''शिक्षण साहित्य व पाठ्यपुस्तक निर्मितीसाठी एक स्वतंत्र संस्था असावी'' अशी शिफारस कोणी केली होती?
१) मुदलीयार शिक्षण आयोग
२) डॉ. राधाकृष्णन आयोग
३) डॉ. कोठारी शिक्षण आयोग
४) हंटर आयोग

४) राष्ट्रामधील शिक्षणात एकसूत्रता आणण्यासाठी .... स्तरावर शैक्षणिक धोरण आखतात.
१) केंद्रीय
२) राज्य
३) जिल्हा
४) प्रभागीय

५) जिल्ह्यातील सर्व शैक्षणिक कार्यक्रम जिल्ह्यांच्या .... पार पाडले जातात.
१) स्थायी समितीद्वारा
२) विषय समितीद्वारा
३) शिक्षण समितीद्वारा
४) जिल्हा परिषद शिक्षणाधिकारीद्वारा

६) राज्यातील सर्व शिक्षणावर देखरेख........... ठेवतो.
१) शिक्षणमंत्री २) शिक्षण संचालक ३) शिक्षण सचिव ४) शिक्षण अधिकारी

७) इ.स. १९८६ च्या शैक्षणिक धोरणात प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षणासाठी .... स्थापन करण्याची शिफारस करण्यात आली.
१) जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था २) शिक्षण विस्तार सेवा केंद्र
३) राज्य विज्ञान शिक्षण संस्था ४) प्रगत शिक्षण संस्था

८) सेवांतर्गत प्रशिक्षणासाठी उद्‌बोधन कार्यक्रमाचे आयोजन पुढील कार्यवाहिन्या तर्फे केले जाते.
१) जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था २) एन.सी.ई.आर.टी.
३) राज्य आंग्लभाषा संस्था, औरंगाबाद ४) वरील सर्व

९) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेचे (NCERT) .... हे पदसिद्ध अध्यक्ष असतात.
१) मानवी संसाधन खात्याचे मंत्री २) राज्याचे उच्च शिक्षण मंत्री
३) विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे अध्यक्ष ४) संस्थेचे सचिव

१०) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षणपरिषद (NCTE) चे पदसिद्ध अध्यक्ष कोण ?
१) केंद्रीय मान संसाधन विकास खात्याचे राज्यमंत्री
२) राष्ट्रीय शैक्षणिक व प्रशिक्षण परिषदेचे संचालक
३) शिक्षण मंत्री
४) केंद्रीय मानव संसाधन मंत्री

११) एन.सी.टी.ई. (N.C.T.E.) चे प्रमुख उद्दिष्ट कोणते ?
१) प्रशिक्षण संस्थांना मान्यता देणे
२) अभ्यासक्रमात व पद्धतीबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे घालून देणे
३) शिक्षक प्रशिक्षणाच्या गुणवत्तेचा विकास करणे
४) नवीन मूल्यमापन तंत्रे विकसित करणे

१२) शिक्षणात गुणात्मक सुधारणा घडवून आणण्यासाठी भारत सरकारने च्या अधिपत्याखाली राज्यस्तरावर कार्य करणाऱ्या, कोणत्या संस्थेची स्थापना केली ?
१) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद २) राज्य शिक्षण मंडळ
३) राज्य शिक्षक शिक्षण मंडळ ४) राज्य शिक्षक मंडळ

This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on
https://www.studycircleonline.com/courses/woman-and-child-development-course-/47
www.studycircleonline.com/courses/officer-recruitment-exam-course-in-social-welfare-commissionerate/42